

stubbar uttaneftir

10.000 politiskir fangar í Sovjett

Í minsta lagi 10.000 fólk eru sett fóst í Sovjetsamveldinum grundað á politisku og átrúnaðarlegu stöðu sína, verður sagt í eini 154 síðu frágreiðing, sum varð kunnigjörð í síðstu viku í London av Amnesty International, sum er ein óheftur félagskapur, sum arbeidir til frama fyri samvitskufangum. Frágreiðingin er hin mest detaljaraða frágreiðingin, sum Amnesty International hevur gjørt um brot á mannaættind í einum einstøkum landi.

Sovjett enn størsti oljuframleiðari

Sovjetíska oljuframleiðslan kemur í ár upp á 490 milliónir tons, sigur sovjetíski oljumálaráðharrin Valentin Sjajin. Landið er sostatt enn heimsins størsti oljuframleiðari.

Oljulondini ósamd um hjálp til menningarland

Figgjarmálaráðharrar frá limalondunum í felagsskapinum av oljuframleiðandi londum OPEC kjakaðu mánadagin í Wien um møguleikarnar fyri at leggja eitt sindur av teimum vaxandi oljuinntøkunum í ein grunn til menningarhjálp í triðja heiminum.

Útlit var tó ikki fyti, at hetta fór at eydnast. OPEC keldur søgdu mánadagin, at fleiri av oljulondunum eru meira hugað at geva sjálvstøðuga hjálp.

Harðasti talarin fyri uppskotinum er Iran, og innaríkisráðharrin Jamshid Amouzegar segði, at hann vónar at ein ætlan kann verða gjörð, áðrenn samráðingarnar um orku og rævnir millum umboð fyri oljuframleiðandi og oljukeypandi londini í París í næsta mánaða og menningarlandini.

Amouzegar bað á manafdagfundinum hini OPEC londini um at fylgja dømi Irans og geva menningarlondunum 10 amerikansk cents fyri hvørja tunnuna av olju.

Jamshid Amouzegar

Cleaver heim til rættargongd

Fyrrverandi leiðarin í «Black Panther Party», svørtu pantararnir, Eldridge Cleaver, sum flýddi úr USA fyri sjei árum síðan, er farin aftur til USA, til reiðar at standa til svars fyri at vera farin út um mark í royndartíðini frá fongslinum. Hann varð handtíkin, so skjótt hann steig á amerikanska jorð og skal í rættin.

Taka fólk uttan ákæru

Indiska stjórnin hevur fingið fullan rætt til at taka fólk, sum eru illtinkt fyri at hava gjørt eitthvørt, og sum áður eru sloppin leys aftur, tí tey vórðu funnin ósek. Hetta skilt av boðum frá indiska forsetanum. Sambært boðini kann hvør og ein takast aftur av somu grund sum fyrr ferð, hóast ein er funnin at vera ósekur fyrr.

1000 dripin í írska borgarastríðnum

Ein víttfevnandi kreppa hevur rakt landið — IRA í klovningum

Týsdagurin í farnu viku var ein merkisdagur í nýggjari søgu Norðurlands. Síðan borgarastríðið byrjaði í 1969 hava 1000 sivilir borgarar latið lív. Nummar 1000 í raðnum var ein ungur boksari.

Í vikuni frammanundan fór ein onnur hending fram, ið møguliga fær stóran týðning fyri framtíð Írlands. Tann 78 manns stóra stýrisskipanarnevndin gav eina frágreiðing um, hvussu írska samfelagið skal skipast. Men enn er lítið líkið út um innihaldið.

Arbeiðið upp á hesa frágreiðing fór nevndin undir tann 11. september í ár. Endamálið við arbeiðinum var at finna fram til eina stýrisskipan, har valdið verður býtt millum protestantíska meirilutan og katóliska minnilutan.

Áðrenn fundarðøðina mottust teir protestantisku luttakararnir. Á hesum fundinum varð eitt uppskot sett fram um at nokta katolikkunum avgerðarrætt. Bert ein atkvøddi móti.

Norðurland, ella Ulster, sum tað eisini kallast, er ein partur av bretska statssamfelagnum, so leingi sum ein meiriluti av fólkinum ikki er móti hesi skipan. Hetta er sligið fast í Hvítubók fyri Norðurland, ið varð almannakunnigjörð í mars 1973. Bókin snýr seg um stýrisskipanarligu framtíðina fyri landslutun og ger vart við, at støðugt politiskt samarbeiði millum protestantar og katolikkar er treytin fyri, at Ongland tekur seg aftur sum verji Norðurlands.

Bretskir politikkarar halda ikki at uppskotið, ið 43 av limunum samtyktu, meðan 31 atkvøddu móti, er serliga virðismikið. M. a. vegna tann tepra meirilutan. Men í sjálvum sær hevur arbeiði og fundarðøðin virði, siga teir.

Víttfevnandi kreppa

Landið er ikki bert í politiskari tómgongd. Kreppan er víttfevnandi, og vinnulívið er meint rakt. Útlendsk vinnufeløg eru varin við umbiðingum, sum vegna terrorvirksemi ofta eru seinkaðar. Hetta hevur m. a. við sær, at bileggingar til skipsidnaðin eru so óregluligar, at hann hevur stórar trupulleikar at dragast við. Ikki minst figgjarligar. Vegna minkandi útlendskan kapital er arbeiðsloysi eisini rættiliga stórt í bæði skipsidnaðinum eins og innan idnaðin í heila takið. Fyrst og fremst eru tað katolikarnir, ið ganga arbeiðsleysir. Norðurlands katolikarnir taka eisini til: Last hired — first fired. Seinast settir — fyrst koyrir.

Religiónsstríð — stættarstríð

Umframt teir nú yvir 1000 borgararnar, ið hava latið lív, eru 240 hermenn, 67 politistar og 50 limir av borgaraverjunum dripin, síðan ófriðurin brast á í 1969.

Religiónsstríðið, sum summi nevna ófriðin, stættarstríðið, ið onnur nevna hann, er nú ikki bert eitt stríð millum protestantíska meirilutan og minnilutan av katolikkum, ið vil hava eina sameining við restina av landinum — við tjóveldið Eire, men eisini í stóran mun eitt sínámillum stríð innan IRA — Irish Republican Army.

Ófriðurin hevur lítið og einki við eitt religiónsstríð at gera. Tá tað tykist so, er tað tí, at protestantarnir generelt eru pro-bretskir, meðan katolikarnir — eisini generelt — eru anti-bretsksinnaðir.

Í IRA er tað ein bólkur, ið stríðist fyri sosialismu, meðan ein annar bólkur heldur vil hava eitt liberalt Írland. Hetta innan-hýsisstríðið hevur fært við sær, at tað hendir at IRA-fólk oftari leggja fyri byrsumálanum. Men framvegis stendur herurin brennandi samdur um høvudsurningurin: at Norðurland verður loyst frá Bretlandi og verður innlimað í tjóveldið Eire.

Hesum er tað at protestantíski meirilutin er móti, tí teir kenna seg sum bretar og ikki sum irar. Í heila takið eru katolikarnir samdir í einum sameindum Írlandi. Og tað er grundin til, at IRA í ein stóran umboðar katolikarnar, meðan bretski hermenninir umboða og verja protestantarnar.

Í Ulster búgva hálvonnur millión menniskju. Av teimum eru tann eina milliónin protestantar, meðan tann hálva eru katolikkar, so skal ein fólkaatkvøða avgera, um Norðurland skal sameinast við Eire, er eingin ivi um, at svarið er nei.

Figgjaður m. a. úr USA

Fleiri frælsisrørslur tóku seg upp seinast í farnu öld, meðan øll oyggin var undir bretska

harradømi. Ein av teimum var IRA. Myndugleikarnir í báðum landslutunum siga, at IRA er ólógligur, og tí er IRA ein so kallaður undirgrundsherur. Fyr ein stóran part figgja írski emigrantar í USA vápnini og aðra útgerð. Ikki so fáir av hesum emigrantunum eru múgvandi handilsmenn, ið enn ikki hava slept dreyminum um eitt sameint Írland. Við vissu er tór fært at siga, hvussu nógvir limir IRA telur. Summir eru meiri aktivir enn aðrir og nógvir sympatisørar finnast eisini, meðalíggur einastaðni millum 5.000 og 10.000.

Sundurbýtt í 54 ár

Í 1921 slapp sunnari parturin undan bretska valdi, men var verandi í bretska statsveldinum — undir bretska krúnuni. Síðan 1916 hevði verið ófriðarligt, með 1920 varð vápnahvöld fingin lag. Ein írsk sendinevnd var London og samráddist við bretska stjórnina. Teir gingu við til eitt sáttmálauppskot til ein: stýrisskipan fyri Írland. Meiriska sendinevndin varð noyð til at góðtaka minni enn fuld sjálvstýri. Við teprum meirilut samtykti írska tingið, ið var stovnað í 1921, sáttmálan. Efti honum fingi irar ræði á flest málsoðkunum, men ikki á verju og uttanríkispolitikki.

Bretska valdið, hermenn og onglendingar tóku seg aftur úr Írlandi. Burtursæð frá Norðurlandi, har seks greivadar sögdu seg framvegis vilja verð undir bretska stjórnini.

Men írarnir kundu ikki semiast um skipanina av landslutinum og fóru aftur í stríð móti hvørjum øðrum.

Tingbygningurin varð bumt aður — byrjanin til eitt blóðugt borgarastríð. Í mei 1923 endað ófriðurin, men politiskt var Írland framvegis veikt.

Innan IRA royndu menn a skapa eina politiska rørslu istaðin fyri ta hernaðarlig áskoðanina, herurin hevði. Hett eydnaðist ikki. Nú er IRA aftur klovningum — offisielli IRA o provisoriski IRA. Millum hesa bólkarnar hava verið nógvir samanbrestir seinastu tíðina. S mikið nógvir, at í bretska undið húsinum er sett uppskot frar um broytingar í kreppulógini fr 1973 fyri Norðurland.

Tað er henda lógin, ið gevur bretska stjórnini heimild til at seta fólk í fongsl, eru te mistontk fyri at vera limir ólógligum felagsskapum. Ráðharrin fyri Norðurland, Merlyn Rees, hevur sett fram uppskot í